

TÜRKİYE’DE YABANCI DİL OLARAK FRANSIZCA ÖĞRETİMİNİN TARİHİ GELİŞİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME (1891-1928)

AN EVALUATION ON THE TEACHING OF THE FRENCH LANGUAGE AS THE FOREIGN LANGUAGE IN TURKEY (1891-1928)

Mehmet DEMİRYÜREK*

ÖZ: XIX. yüzyıla kadar Osmanlı İmparatorluğu’nda yabancı dil bilenler genellikle gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarıydı. Bu nedenle onlar yabancı elçilik ve konsolosluklarda tercüman olarak istihdam edilmişler ve birçok imtiyaza sahip olmuşlardı. Osmanlı Divan-ı Hümayûn tercümanları bile genellikle gayrimüslimlerdi. Ancak II. Mahmut döneminde Tercüme Odası’nın kurulması, yurt dışına öğrenci gönderilmesi, özellikle Tanzimat’tan sonra Batı tarzında modern okulların açılması ve bu okullarda yabancı dil öğretilmesi yabancı dil bilen Türklerin sayısını artırmıştır. Bu arada doğal olarak yabancı dil öğretimi üzerine yazılar kaleme alınmış ve konu XIX. yüzyıl sonları ile XX. yüzyıl başlarında Türkiye’de tartışılan önemli eğitim meselelerinden birisi olmuştur. Türkiye’de yabancı dil öğretimi konusunda çok sayıda çalışma olmasına rağmen, XIX. yüzyıl sonları ile XX. Yüzyıl başlarında yapılan konuyla ilgili tartışmalar ele alınıp değerlendirilmemiştir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, 1891-1928 yılları arasında Türkiye’de yabancı dil öğretimi konusunda yazılmış ve yayımlanmış makaleleri ortaya çıkarmak, yabancı dil öğretimi bibliyografyasına katkıda bulunmak ve ele alınan dönemde yayımlanan makaleleri değerlendirmektir.

Anahtar sözcükler: yabancı dil olarak Fransızcanın öğretimi, yabancı dil öğretimi, lisân-ı ecnebi

ABSTRACT: Prior to 19th century the persons having any foreign language in the Ottoman Empire were the non-Muslim subjects of the Ottomans. They were employed by the European missions in the Ottoman lands and even Sublime Port and had some privileges. In the 19th century, the Ottoman Turks understood the importance of the foreign language. Thereafter the translation department (*Tercüme Odası*) was opened and they sent some students to Europe. After *Tanzimat* the modern schools, whose curriculum had the French language, were created. These developments increased the number of the Turks having the European languages in the later 19th and early 20th century. During this period some Ottoman Turks published some papers concerning the teaching of foreign language. Therefore, the aim of this study is to reveal the articles published in Turkey related to the teaching of foreign language, to contribute the bibliography related to the field and evaluate these papers.

Keywords: teaching of the French as the foreign language, teaching of the foreign language, foreign languages,

1. GİRİŞ

XIX. yüzyıla gelinceye kadar Osmanlı İmparatorluğu’nda herhangi bir Avrupa dilini bilenler genellikle gayrimüslim Osmanlılardı. Bu nedenle onlar tercüman sıfatıyla yabancı elçilik ve konsolosluklarda iş buluyorlar, yabancı ülkelerin koruması altına giriyorlar ve birçok ayrıcalıklara sahip oluyorlardı. *Divan-ı Hümayûn* tercümanları da genellikle gayrimüslim Rumlardı. 1821 Yunan İsyanı sırasında *Divân-ı Hümayûn* tercümanlarının bu isyanda rollerinin olduğunun anlaşılması üzerine Osmanlı Devleti yabancı dil bilen Türk memurlar yetiştirmek için çalışmalara başladı. Esasında XVIII. yüzyıl sonlarında kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun’da Fransızca öğretilmek istenilmiş, Avrupa’dan kitaplar getirtilmişti. Yine Avrupa ülkelerinde büyükelçilikler açılmış, yabancı dil bilenler elçi veya kâtip tayin edilmişlerdi. Ancak bu gelişmeler çok sınırlı kalmıştır. Bu nedenle 1821 Yunan İsyanı bu konuda bir dönüm noktası olmuştur. Yunan İsyanı, 1821’de Tercüme Odası’nın kurulmasına (Genç 2003; Balcı 2006) ve Avrupa’ya öğrenci gönderilmesine neden oldu. Tanzimat’ın ilanından sonra konu daha fazla önem kazandı. Modern tarzda açılan birçok okulun müfredat programına yabancı dil dersi, özellikle Fransızca dersi konuldu. Hatta 1864’te doğrudan doğruya yabancı dil eğitimi veren Lisan Mektebi (Genç 2003; Balcı 2008) ve 1868’de eğitim öğretim faaliyetlerini Fransızca olarak yürüten Mekteb-i Sultanî açıldı. 1869 yılında herkesin faydasına olacak “ülûm ve fûnûna dair kütüb-i mühimmenin peyderpey lisan-ı Türkiye alınması”¹ için Maarif Nezareti bünyesinde bir Tercüme Cemiyeti kuruldu (TV 13 Cemaziyelevvel 1286). Aslında 1869 yılı Türk

*Prof. Dr. Hitit Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. mehmetdmryrk@gmail.com

¹ Bilim ve Fen ile ilgili önemli kitapların Türkçeye çevrilmesi

eğitim tarihinde ayrı bir yere sahiptir. Çünkü bu yıl kabul edilen ve uygulamaya konulan *Maarif-i Umûmiye Nizamnamesi* ile Osmanlı eğitim sistemi yeni bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Yabancı dil dersi olarak “Arapça”, “Farsça” ve “Fransızca”nın devlet okullarında öğretilmesi kararlaştırıldı. Bu nizamname ile devletin sorumlu olduğu Osmanlı Eğitim Sistemi (Sıbyan Okulları, Rüştîye Okulları, İdadî Okulları, Sultanî Okulları ve Âli Okullar olmak üzere) beş bölüme ayrılmıştır. Nizamnameye göre Sıbyan okullarının müfredatında yabancı dil dersi yoktu. Erkek Rüştîye okullarında “Arapça ve Farsça” dersleri vardı. Bir de “mevki-i ticaret olan memleketlerde” zeki öğrencilerden istekli olanlara dördüncü sınıfta “Fransızca” dersi verilecekti. Kız Rüştîye okullarında “Arapça” ve “Farsça” dışında yabancı dil dersi yoktu. İdadî okullarında ise yabancı dil olarak sadece “Fransızca” vardı. Sultanî okullarının edebiyat şubelerinde “Arapça”, “Farsça” ve “Fransızca” dersleri olacak, fen şubelerinde yabancı dil dersi olmayacaktı. Yüksekokullar arasında bulunan Darülmuallimîn’in Rüştîye öğretmenliği bölümünde yabancı dil olarak sadece “Arapça” ve “Farsça”, İdadî öğretmenliği bölümünde “Arapça”, “Farsça” ve “Fransızca”, Sultanî öğretmenliği bölümünde ise “Mükemmel Arabî ve Farsî” ile “Türkçeden Fransızcaya, Fransızcadan Türkçeye Tercüme” dersleri verilecekti. Darülmualimîn’in Sıbyan okulu öğretmenliği bölümünde yabancı dil dersleri bulunmayacak, ancak Rüştîye okulu öğretmenliği bölümünde “Arapça” ve “Farsça” dersleri verilecekti. Yüksekokullar içinde bulunan Darülfünûn’un “Hikmet ve Edebiyat” şubesinde yabancı dil olarak “Mükemmel Arabî ve Farsî” dersleriyle “Fransızca, Yunan ve Latin lisanları” öğretilcekti (TV 6-8 Cemaziyelevvel 1286). Sonuç olarak denilebilir ki, bu nizamname ile en yaygın Batı dili olarak “Fransızca” Osmanlı genel eğitim sistemi içine girmiştir. 1869-1922 yılları arasında gerek İdadilerde gerekse Rüştîyelerin ders programında yer alan yegâne Avrupa kaynaklı yabancı dil Fransızcadır (Salman 2005; Tenger 2005). Fransızca kadar yaygın olmasa da XIX. yüzyıl sonlarında askerî okullarda Almanca (Genç 2003) ve İngilizce (Köprülüzâde 1928) öğretilmeye başlanmıştır. 1901 yılında yayımlanan gazete yazılarında Mekteb-i Harbiye’de Fransızca, Almanca ve Rusça öğretildiği belirtilmektedir (Servet-i Fünun 1901; Malumat 1901).

Fransızcanın Türkiye’deki resmî devlet okullarında yabancı dil olarak öğretilmeye başlanması kısa süre içinde Fransızca öğretimindeki başarısızlıkların nedenleri, derslerde kullanılan öğretim yöntemleri, ders kitapları, sözlük yazımı ve yabancı dil öğretiminin amaçları gibi konuları da gündeme getirmiş ve çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Tartışmalarda, Fransızcanın yaygınlığı nedeniyle, “yabancı dil ifadesi Fransızca ile eşanlamlı” olarak kullanılmıştır. Millî Kütüphane’nin internet sitesinde bulunan “Türkiye Makaleler Bibliyografyası” ile “Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası” ve YÖK internet sitesinde bulunan “Tez Kataloğu” tarandığı zaman Türkiye’de yabancı dil öğretimi veya yabancı dille öğretim konularında çok sayıda çalışmanın yapılmış olduğu görülmektedir. Konuyla doğrudan ilgilerinin olması açısından Kayıran (1987), Demirel (1988), Olut (1993), Gökalp (1998), Hatipoğlu (1999), Özşarı (2000), Çolak (2002) ve Ertural (2008) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezleri, Balcı (2008) ve Özkan (2010) tarafından yazılan makaleler ile Demircan (1988), Genç (2003) ve Demirel (2012) tarafından yazılan kitaplar Türkiye’de yabancı dil öğretiminin tarihi hakkında önemli bilgiler vermelerine rağmen, söz konusu tartışmalara değinmezler. Bunlar dışında bir de 1983 yılında Dil ve Edebiyat Dergisi’nde Ömer Demircan (1975) imzasıyla yayımlanan “Türkiye’de Yabancı Dil Öğretimi Üzerine Bir Kaynakça Denemesi” adlı çalışma bulunmaktadır. Ancak bu bibliyografya çalışmasında da XIX. yüzyıl sonları ile XX. yüzyıl başlarında yaşanan yabancı dil (=Fransızca) öğretimi tartışmalarından ve yayımlanan makalelerden hiç bahsedilmemektedir. Bu durum ele alınan dönemin incelenmediğini ve yapılan tartışmaların bilinmediğini göstermektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Türkiye’de yabancı dil öğretimi, özellikle Fransızca öğretimi, konusunda yazılmış ve incelenen dönemin dergilerinde yayımlanmış makaleleri ortaya çıkarmak, Türkiye’deki Fransızca öğretimi bibliyografyasına katkıda bulunmak, yabancı dil öğretimine neden önem verildiğini tespit etmek ve 1891-1928 yılları arasını kapsamak üzere ilgili dönemde yayımlanan makaleleri “yabancı dil derslerinde istenilen sonuca ulaşılamamasının nedenleri” açısından değerlendirmek amaçlanmıştır. Bunun için aşağıdaki üç soruya cevap aranmıştır.

1. Yabancı dil öğretimi alanında 1891-1928 tarihleri arasında yapılan yayınlar hangileridir?
2. Yabancı dil öğretimine önem verilmesinin nedenleri nelerdir?
3. Yabancı dil öğretiminde başarı durumu nedir?

2. YÖNTEM

Bu çalışma bir dönem ve durum değerlendirmesi olarak tasarlanmıştır. Ele alınan dönem bir imparatorluğun yıkıldığı onun yerine yeni bir devletin kurulduğu tarihsel bir süreçtir. Gerek yıkılan imparatorlukta gerekse yeni kurulan devlette öğretilmeye çalışılan Avrupa kaynaklı temel yabancı dil Fransızcadır. Bu ortaklık nedeniyle ele alınan 37 yıllık dönemde konuyla ilgili olarak yayımlanan makaleler “yabancı dil öğretiminin nedenleri ve yaşanan başarısızlıkların sebepleri” açılarından değerlendirilmiştir. Konunun ve dönemin genişliği göz önüne alınarak ele alınan dönemde yazılan ve yayımlanan sözlükler, öğretimde kullanılan yöntem ve teknikler ile o dönemde yazılan ders kitapları üzerinde durulmamış, söz konusu konuların başka çalışmalarda ele alınması kararlaştırılmıştır.

2.1.İncelenen Gazete ve Dergiler

Bu çalışmada Servet-i Fünûn ve Malumat gazeteleri ile Muallimler Mecmuası, Maarif Vekâleti Mecmuası, Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası, Tedrisât Mecmuası, Mecmua-yı Ebuzziya, Afyonkarahisar’da Nur, Genç Anadolu, Sırat-ı Müstakîm, Muallim, Mektep ve Hayat dergileri incelenmiştir.

2.2.Çalışma Metodu

Önce incelenen yayınlardaki ilgili makaleler tespit edilmiş, okunmuş, Osmanlıca’dan Yeni Türk harflerine çevrilmiş, yukarıda belirtilen üç soru doğrultusunda sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1.Konuyla İlgili olarak Yayımlanan Makaleler

Ele alınan 37 yıllık dönemde Türkiye’de yabancı dil (Fransızca) öğretimi ile ilgili olarak tespit edilebilen 30 makale ve yazarları kronolojik sıraya uygun olarak bir tablo halinde aşağıda sunulmuştur. Tabloda yer alan yazıların ortak özelliği, kısa veya uzun olarak, yabancı dil (Fransızca) öğretiminden ve öğretimde kullanılan metotlardan bahsediyor olmalarıdır. Değişik yöntemleri kullanarak açıklamalar ve örneklerle Fransızca öğretmeyi amaçlayan makaleler, (örneğin Mehmet Halit tarafından yazılan ve *Mektep* dergisinde yayımlanan 36 makale ile H. Rüştü tarafından yazılan ve yine *Mektep* dergisinde yayımlanan 14 makale) sözlükler ve ders kitaplarıyla birlikte bir başka çalışmada ele alınacağından, bu listeye dahil edilmemiştir. Bazı yazılar imzasız yayımlanmıştır. Bazı yazarların mesleği ile ilgili herhangi bir bilgi elde edilememiş ise de bazı yazarların mesleği ile ilgili bilgiler mevcuttur. Örneğin Mehmet Halid “Lisan” öğretmeni idi. Hasan İhsan Mülkiye Mektebi mezunlarından ve “Cemiyet-i Rüşûmiye Kalemî Müsevvidlerinden” idi. J. Lopo Harb Okulu’nda Fransızca öğretmeni idi. İbrahim Memduh, Davutpaşa Orta Mektebi Fransızca öğretmeni idi.

Tablo 1. 1891-1928 Yılları Arasında Yabancı Dil (Fransızca) Öğretimi İle İlgili Makaleler

Makalenin Yazarı	Makalenin Adı	Yayımladığı Yer	Yayın Tarihi	Cilt/Sayı	Sayfa
1.Mehmet Halid	Fransız Lisanı ve Derece-i Ehemmiyeti	Mektep	24 Ağustos 1307 (10 Ağustos 1891)	1/1	6-7
2.Mehmet Halid	Lisan	Mektep	5 Ağustos 1307 (17 Ağustos 1891)	½	16-17
3. -	Lisan	Mektep	19 Ağustos 1308 (31 Ağustos 1892)	2/57	67-68
4.H. Rüştü	Fransız Lisanı: Usul-i Tahlil	Mektep	4 Kânun-ı sani 1308 (16 Ocak 1893)	2/75	304-306
5.M. Sadık	Bir Lisan-ı Ecnebî Tahsilinde En Muvafık	Servet-i Fünûn	4 Şubat 1308	4/101	335-357

	Usûl		(16 Şubat 1893)		
6.Hasan İhsan	Bir Lisan-ı Ecnebinin Tahsili	Servet-i Fünûn	18 Şubat 1308 (2 Mart 1893)	4/103	398-399
7.Hasan İhsan	Bir Lisan-ı Ecnebinin Tahsili	Servet-i Fünûn	21 Şubat 1308 (5 Mart 1893)	4/104	410-411
8.Kadri	Mebahis-i Mütenevvia: Mesele-i Müeyyide	Servet-i Fünûn	16 Mart 1315 (26 Mart 1899)	19/472	54-58
9. -	Talim ve Terbiye I: Elsine Dersleri I	Malumat	14 Teşrin-i sani 1317 (27 Kasım 1901)	13/314	1358-1359
10.M. Fuad	Makale-i Mahsusa: Lisan Tedrisi	Malumat	16 Kânun-ı sani 1318 (29 Ocak 1903)	16/371	3207-3208
11.Aziz Hüdayi	Muhasebe: Lisan Öğrenmek	Malumat	30 Kânun-ı sani 1318 (12 Şubat 1903)	16/372	2343
12.M. Fuad	Musahabe: Lisan Tedrisi -2-	Malumat	6 Şubat 1318 (19 Şubat 1903)	16/374	3256-3257
13.Aziz Hüdayi	Musahabe: Lisan Tedrisi -3-	Malumat	24 Şubat 1318 (9 Mart 1903)	16/376	3289-3290
14.J. Lopo	Makale-i Mahsusa: Elsine-i Ecnebiyye Tahsiline Dair	Malumat	13 Mart 1319 (26 Mart 1903)	16/378	3326
15.M. Fuad	Musahabe: Lisan Tedrisatı -3-”	Malumat	13 Mart 1319 (26 Mart 1903)	16/378	3327
16. -	Elsine-i Ecnebiye Tahsili	Servet-i Fünûn	11 Mayıs 1322 (24 Mayıs 1906)	31/787	100-105
17.Yunus-zâde Ahmet Vehbi	Lisan-ı Ecnebi Tahsilinde Mahzur-ı Şer’i Yoktur	Sırat-ı Müstakîm	7 Kânun-ı sani 1325 (20 Ocak 1910)	3/72	315-316
18.A. Cevad	Lisan Tedrisatı	Tedrisat-ı İbtidaiye Mecmuası	15 Şubat 1325 (28 Şubat 1910)	1/1	24-32
19.Ebuzziya Tevfik	Lisan-ı Arabî Talimine Dair Kemal’in Bir Mektubu	Mecmua-yı Ebuzziya	26 Cemaziyelevvel 1329 (25 Mayıs 1911)	30/97	588-591
20.Fazıl Ahmet	Usûl-i Tedris: Fransızca Tedrisatı	Tedrisat Mecmuası	15 Şubat 1329 (28 Şubat 1914)	4/23	173-176
21. -	Vesaik: Şark-ı Karîbde Fransızca Nasıl Taammüm Etti?	Muallim	1 Ağustos 1333 (1 Ağustos 1917)	1/13	409-412
22. -	Mekteplerde Din Dersleri ve Fransızca Tahsili	Sebil-ür-Reşat	24 Temmuz 1337 (24 Temmuz 1921)	19/489	229-230
23. -	Mekteplerimizde Elsine-i Ecnebiye Tedrisatı	Genç Anadolu	30 Kânun-ı evvel 1337 (30 Aralık 1921)	1/1	7-8
24.İbrahim Memduh	Lise ve Orta Mekteplerde Fransızca Tedrisatı	Muallimler Mecmuası	Kanun-ı evvel 1924 (Aralık 1924)	3/26	1058-1061
25.İbrahim Memduh	Lise ve Orta Mekteplerde Fransızca Tedrisatı	Muallimler Mecmuası	Kânun-ı sani- Şubat 1925 (Ocak-Şubat 1925)	3/27-28	1190-1195
26.Halil Bedii	Lisan-ı Ecnebi İhtiyacı	Dar-ül-elhan Mecmuası	1 Şubat 1341 (1 Şubat 1925)	1/5	219-221
27.Zeki Mes’ud	Müşahede ve Tetkikler: Almanya ve Fransa’da	Maarif Vekâleti Mecmuası	1 Mayıs 1341 (1 Mayıs 1925)	1/2	53-71

	Lisan-ı Ecnebî Tedrisât				
28.Naci Fikret	Lisan Tedrisatı	Afyonkarahisar'da Nur	Teşrin-i evvel 1926 (Ekim 1926)	4/38	1-3
29. -	Türkiye'de Yazılmış Fransızca Mektep Kitapları Hakkında Rapor	Maarif Vekâleti Mecmuası	Mayıs 1927	3/11	103-111
30.Köprülüzâde Mehmet Fuat	Yüksek Tahsil ve Ecnebi Lisanı	Hayat	8 Mart 1928	3/67	1-2

3.2.Yabancı Dil Öğretiminin Nedenleri

İncelenen dönemde yabancı dilin, özellikle Fransızcanın niçin öğretildiği/öğretilmesi gerektiği konularını ele alan yazılar da yayımlanmıştır. Mehmet Halid Bey'e (1891) göre, Avrupa milletleri arasında Fransızlar kadar bilgi hazinesini ilim cevheriyle süslemiş başka bir millet yoktur. Fransız dâhilerinin meydana getirdikleri nadir edebiyat eserleri Fransa için ebedî övünç kaynağıdır. Bu eserleri okumak için bir asırlık ömür yetmez. İngilizce yalnızca ticarî işler için öğrenilirken Fransızca hem ticaret işleri için hem de edebî eserlerden zevk alma gibi güzel bir amaçla öğrenilmektedir. Fransızca bilmeyen Corneille, La Fontaine, Moliere ve Victor Hugo gibi dâhilerin eserlerini hakıyla anlayamaz. Fransızca, hem edebiyat açısından hem de bilim ve fen açılarından ayrı bir öneme sahiptir. Fen bakımından Fransızlar Almanya ve İngiltere kadar gelişmiş olmasa da onlardan çok da aşağıda değildirler. Ayrıca Fransızcanın uluslararası diplomasi/siyaset dili olarak kabul edilmiş olması bu dilin önemini daha da arttırmaktadır. Bu nedenle Fransızca öğrenilmesi gerekli bir yabancı dildir.

M. Sadık Bey'e (1893) göre ise milletlerarası ilişkiler geliştikçe, ticarî ilişkiler yaygınlaştıkça kısacası “medeniyet ilerledikçe” her millet ferdi için anadilinden başka bir iki yabancı dil bilmek bir ihtiyaç halini almıştır. Yabancı dil tahsilinin ne kadar önemli olduğunu, bilimin gelişmesi, bilginin artması ve ticaretin yaygınlaşması için Avrupa dillerinden birini bilmenin ne anlama geldiğini uzun uzun anlatmaya gerek yoktur. Rüştîyelerden başlayarak İdadi ve Mekâtib-i âliyede Fransızca öğretilmesinin kabul edilmesi konuya verilen önemi zaten göstermektedir.

Yunus-zâde Vehbi Efendi 1910 yılında “İslâm dinine göre yabancı dil öğrenmenin yanlış bir hareket olmadığını” savunan bir yazı yayımlamıştır. Bazı insanların yabancı dil öğrenmekten kaçınmalarının temelinde “yabancı dil öğrenme konusunda dinen bir sakınca vardır” şeklindeki düşüncelerinin bulunduğunu belirten yazar söz konusu düşüncenin yanlış olduğunu, İslam dininin yabancı dil öğrenilmesini yasaklamadığını ayet ve hadislerle dayanarak ispat etmiştir. Yazısının sonunda “bir işin maksadı ne ise hüküm ona göredir” şeklindeki fıkıh kuralını hatırlatan yazara göre “ecnebi lisanını tahsilden maksat, adât-ı fasidelerine sülûk ve ittiba”² değildir. Belki terakkiyât-ı hazıraya³ göre fûnûn ve sanayi-i nefiselerini iktisâbdır.⁴ Ecnebinin maarif ve sanayiini tahsil ise” hadislerle göre caizdir. “Ecnebi hikmet ve sanatlarını⁵ tahsilden de garaz⁶, mülk ve vatani imar ve din ve milleti ihya ve ila etmektir.⁷ Bu ise kat’a⁸ vaciptir. Öyle ise müterettib-i ilahî⁹ bulunan lisan-ı ecnebiyi¹⁰ talim” etmek dinen uygundur (Yunus-zâde Vehbi 1910).

Fazıl Ahmet Bey (1914) de yabancı dil bilmenin önemine değinen yazarlardan biridir. Ona göre, şüphesiz Avrupalılar “ilimce ve irfanca” bizden çok üstündürler. Bu nedenle medenî bakımdan gelişmek için Avrupa’ya müracaat etmek, onların dillerini öğrenmek, eserlerinden istifade etmeye çalışmak çok önemli ve kaçınılmaz bir girişimdir. Okul programlarımızda yer alan yabancı diller Avrupa’dan yararlanmak isteğimizin en önemli kanıtıdır. Özel olsun resmî olsun bütün okul

² onların kötü adetlerini benimsemek ve uygulamak

³ şimdiki ilerlemelere

⁴ bilimlerinden ve güzel sanatlarından faydalanmaktır

⁵ yabancıların felsefe ve sanatlarını

⁶ amaç

⁷ yükseltmektir

⁸ kesinlikle

⁹ Allah’ın yarattıkları arasında

¹⁰ yabancı dili

programlarımızda Fransızcaya her zaman, Almanca ve İngilizceye ise nadiren rastlanmaktadır. Fransızcanın öne çıkmasının nedeni devletimizin siyasî tarihiyle ilgilidir. Yabancı dil konusunun Türkler için ayrı bir önem arz ettiğini ve hayatî bir mesele olduğunu vurgulayan Fazıl Ahmet Bey'e göre, "bir İngilizin kendi lisanını bildikten sonra Fransızcaya, Almancaya olan ihtiyacıyla bir Türk gencinin ihtiyacı beyinde¹¹" açıklanması gereksiz büyük bir fark vardır. Çünkü "biz ya kütüphane-i irfanımızı¹² durmadan dinlenmeden her nev' asar-ı kıymettarı¹³ tercüme ederek doldurmağa yahut bir taraftan buna çalışmakla beraber diğer taraftan da yetiştirdiğimiz" nesilleri yabancı dillerden layıkıyla yararlanabilir bir hale getirmeğe mecburuz.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılıp 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması yabancı dil konusunu gündemden düşürmemiştir. İbrahim Memduh'a (1925) göre Tanzimat'tan beri Türkiye "Batılılaşma" ihtiyacını bugünkü kadar açıklıkla hissetmemiştir. Avrupa'nın bilimini, medeniyetini, düşünsel ve sosyal gelişmelerini ülkemize getirmek için Fransızca, Almanca ve İngilizce öğretiminin ne kadar önemli olduğu açıktır. Bir başka yazar Halil Bedii (1925) ise Avrupa ve Amerika'daki konservatuvarlardan bahsederek Türkiye'deki konservatuvarda da mutlaka yabancı dil öğretilmesini savunmuştur. Ona göre yabancı dil eğitimi zorunlu olmalıdır. Amatör bir müzik adamı, amatör müzik kadar bir yabancı dil öğrenmelidir. Gerek eğitim ve gerek araştırma için dil her şeyden önce gelir. Müzik kütüphanemizde bir tek Türkçe müzik eseri bulunmadığını düşünecek olursak konunun önemi açıkça anlaşılır. Müzik alanındaki bilgisizliğimizin en mühim sebebi dilsizliktir. Esersizlik de ondan kaynaklanmaktadır.

Zeki Mesud Bey (1925) de yabancı dilin yeni Türkiye için önemine değinenlerden birisidir. Ona göre, Türkiye uluslararası durumuna göre millî kültürünü, Batının tekniği ile birleştirip güçlendirmelidir. Uygarlık yolunda Batı milletlerinin şimdiye kadar çoktan geride bıraktıkları mesafeyi hızla geçmek zorundadır. Bunun için en birinci araç ise dildir. Okullarımızda öğretilen yabancı dillerin aracılığıyla Avrupa ile temasımız şu veya bu şekli alacaktır. Türk genci öğrendiği yabancı dile göre şu veya bu Batı milletinin medeniyetini araştırarak ve bunların kendi vatanında da gelişmesine çalışacaktır. Yabancı dil öğretiminin Türkiye için hayatî bir önemi olduğunu vurgulayan yazara göre, Batının tekniğine, bilimine ihtiyacımız oldukça yabancı dil öğretimi önemini koruyacaktır.

Yabancı dil öğretimi üzerinde duran bir başka yazar Fuat Köprülü (1928) olmuştur. Ona göre, çağdaş dünya ile ilişkide bulunmak ve Batı uygarlığını anlayabilmek yabancı dilleri öğrenmek ihtiyacı Tanzimat'tan beri her gün daha da artmıştır. Türkler Müslüman olup İslâm medeniyeti dairesine girdikleri zaman o medeniyeti anlamak için o medeniyetin dilleri olan Arapça ve Farsçayı öğrenmişlerdi. Tanzimat'tan sonra ise Türk toplumunun yüzü Batıya dönmüş, Türkiye, çağdaş "Batı Uygarlığı" dairesine girmeğe mecbur kalmıştır. Bu mecburiyet Türkiye'de, başta Fransızca olmak üzere, Avrupa dillerinin öğretilmesine neden olmuştur. Cumhuriyetin kurulmasından sonra Türkiye kesin olarak "Batı Uygarlığı" dairesine girdiği için yabancı dillere olan ihtiyaç bir kat daha artmıştır. Ekonomik alanda başarıyla çalışmak için yabancı dil en büyük yardımcıdır. Yabancı dil ihtiyacının hiç bitmeyeceğini savunan "Ne kadar çalışırsak ve terakki edersek edelim,¹⁴ hatta bundan iki asır sonra da, yine büyük Avrupa lisanlarının yardımından müstağni¹⁵ kalamayız" diyen Köprülü, üniversite mezunlarının kendi alanlarında mutlaka önemli bir yabancı dil bilgisine sahip olmaları gerektiğini savunmaktadır.

3.3.Yabancı Dil Öğretimindeki Başarısızlığın Nedenleri

1891 yılından itibaren dönemin gazete ve dergilerinde Fransızca öğretiminde görülen eksikliklerin dile getirilmeye başlandığı görülmektedir. Bu eksikliklerden birisi telaffuzdaki yanlışlıklardır. Mehmet Halit Bey'e (1891) göre, bir dilin gramer ve cümle yapısından önce kelimelerinin "doğru ve güzel telaffuz edilebilmesini bilmek" şarttır. Fakat Türkiye'de buna önem

¹¹ arasında

¹² bilgi kütüphanemizi

¹³ her türlü kıymetli eseri

¹⁴ ilerlersek ilerleyelim

¹⁵ uzak

verilmediği için Fransızca öğrenenlerin büyük kısmı Fransızca kelimeleri doğru telaffuz edememektedir. Bu nedenle her şeyden önce telaffuza önem verilmelidir.

1901 yılında yayımlanan bir başka yazıda yine yabancı dil öğretimindeki başarısızlık konusuna değinilmektedir. Bu yazıya göre, gerek Fransızca, Almanca ve Rusçanın ve gerekse Galatasaray Lisesi'nde özel ve seçmeli olarak bazen altı yedi seneden fazla devam eden bir sürede layıkıyla öğrenilemediği görülmektedir. Bu durumun nedeni öğretim amacı ile öğretim yönteminin dikkate alınmamış olmasıdır (Servet-i Fünûn 1901). İlgili yazıda yöntem dışında bir başka eksiklikten daha bahsedilmektedir. Bu eksiklik yabancı dil öğretiminde işin bilimsel yönüne önem verilmeyişidir.

Yabancı dil (Fransızca) öğretimindeki başarısızlığın nedenleri üzerinde düşüncelerini açıklayan bir başka kişi Fazıl Ahmet Bey'dir. 1914 yılında yayımlanan bir yazısında Fazıl Ahmet Bey "Fransızca tedrisatında¹⁶ vazih,¹⁷ sabit ve muayyen¹⁸ bir gaye"nin olmamasını yabancı dil öğretimindeki başarısızlığın ilk nedeni olarak gördüğünü belirtmiştir. Ona göre, "yabancı dili gençlerimiz Batı biliminden yararlanabilsinler diye okutuyoruz" demek ne anlama geldiği belli olmayan çok genel bir ifadedir. "Bir lisanı insan muhtelif maksatlarla öğrenir (...) Fransızca'yı, o lisanla serbest serbest ve mükemmelen tekellüm,¹⁹ kitabet etmek,²⁰ Fransız edebiyatının bütün köşelerine bucaklarına girmek veyahut bilahire²¹ başkalarına okutmak isteyen birisi tasavvur edilsin.²² Sonra da o lisanla yalnız derdini anlatmak yahut bir salonda kekelemeksizin lakırdı söylemek arzusunda bulunan bir adam tahayyül²³ olunsun. Ve nihayet bir üçüncü şahıs, mesela yalnız ticaretle iştigal edecek²⁴ olan, ona göre Fransızcaya ihtiyacı bulunan bir üçüncü şahıs göz evveline getirilsin" diyen yazar bu üç tür amaçlı insan için farklı amaçlı ve yöntemli öğretime ihtiyaç duyulacağını belirtmektedir. "O halde" diyor yazar, "biz mekteplerimizde bu mekâtibimizin muhtelif nev'-i derecâtında²⁵ Fransızca'yı ne maksatla ve hangi hudud dahilinde okutacağız? Asıl hedef-i mesaimiz²⁶ talebimizi serbest tekellüme²⁷ sevk etmek mi, yoksa mümkün olduğu kadar teşkilat-ı esasiye-i lisanla,²⁸ asar-ı mühimme-i edebiye²⁹ ile işgal eylemek mi³⁰ olmalıdır?" diye sormakta, bir okul için uygun olan ve başarı sağlayan bir programın bir başka okul için uygun olmayabileceğini söylemekte ve söz konusu noktalara şimdiye kadar dikkat edilmemiş olduğunu belirtmektedir. Ona göre "gaye" belli olmayınca "ders için gereken zamanı" tespit etmek zorlaşmakta ve bu nedenle bazı okullarda "konuşmaya", bazı okullarda da "kuralları öğretmeye" önem verilmektedir. Sonuçta ise "gaye" belli olmadığından çok fazla zaman kaybedilmiş olmaktadır (Fazıl Ahmet 1914).

1921 yılında yayımlanan bir başka yazıda da yabancı dil öğretimindeki başarısızlık nedenleri olarak "öğretimde kullanılan yöntemlerin uygunsuzluğu" ile "yabancı dil öğretimin amacının belirlenmemiş olması" gösterilmiştir. İmzasız yayımlanan bu yazıda "mekteplerimizde çocuklarımıza gösterilen ecnebi lisanlarının tahsilinden istihdaf ettiğimiz³¹ gayenin ne olduğunu bilelim" denildikten sonra şöyle devam edilmektedir: "Bizce, mekteplerimizde lisan tahsilinden maksat ve gaye, gençlerimizin mektepten çıktıktan sonra gerek ihtiyacât-ı hayatiyye-i rûz-ı merresi³² ve gerek mesleğe ait tettebbuat-ı ilmiyye ve fenniyede³³ bulunarak mücadele-i hayatiyyede³⁴ temin-i faikiyeti³⁵ için

¹⁶ öğretiminde

¹⁷ açık

¹⁸ belirli

¹⁹ konuşmak

²⁰ yazmak

²¹ daha sonra

²² düşünülün

²³ hayal

²⁴ uğraşacak

²⁵ okullarımızın çeşitli derecelerdeki türlerinde

²⁶ çalışma hedefimiz

²⁷ konuşmaya

²⁸ dilin esas teşkilatıyla

²⁹ önemli edebiyat eserleriyle

³⁰ uğraştırmak mı

³¹ hedeflediğimiz

³² günlük hayati ihtiyaçları

³³ meslekle ilgili bilimsel araştırmalarda

³⁴ hayat mücadelesinde

faidesi olabilecek bir alet-i tefahüme,³⁶ lisana mümkün olabildiği kadar seri ve emin bir yoldan malikiyetini³⁷ temin etmektir” (Genç Anadolu 1921).

Yabancı dil öğretiminde başarısızlık nedenleri olarak ileri sürülen görüşlerden birisi de öğretmenlerle ilgilidir. *Malumat* gazetesinde 1901 yılında yayımlanan “Talim ve Terbiye I: El sine Dersleri I” başlıklı yazıya göre, yabancı dil öğretiminde en önemli konulardan birisi öğretmenin öğretmeye çalıştığı yabancı dile tam olarak hakim olması meselesidir. Öğretmen “okuttuğu lisanı okuyamaz, yazamaz, söyleyemez ise” verdiği eğitimin eksik ve verimsiz olması kaçınılmaz bir sonuçtur. Arapça öğretmeni, Farsça öğretmeni veya Fransızca öğretmeni öğretmeye çalıştıkları dillerde konuşmaya ve yazmaya muktedir olmalıdır. O çocuklara teoriden çok uygulamalı dersler vermeli, onları konuşturmalı, açıklamalar yaptırmalı, ödevler vermelidir. Yazdırmakla işe başlamalı ve öyle devam etmelidir. Dolayısıyla yabancı dil öğretiminin esası öğretmenlerin “muktedir ve okuttukları lisana vakıf olmaları ile bir tedris-i ameli tatbik eylemelerinden³⁸ ibaret” tir.

Yabancı dil öğretiminde “öğretmen” meselesine değinen bir başka yazar olan A. Cevat Bey’e (1910) göre yabancı bir dil öğretecek olan kişinin öğretimde başvuracağı “usûlden” önce bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bu vasıfların “en birincisi tedris edecek lisanı³⁹ iyi bilmesidir. Lisan muallimi, öğretmek maksadında bulunduğu lisan ile tekellüme⁴⁰ ve kitabe⁴¹ muktedir olmalıdır.” Çünkü sadece okumaya ve tercümeyle alışımlı olan fakat konuşma ve yazmaya muktedir bulunmayan bir öğretmen, öğretimin hiçbir safhasında öğrenciye fayda sağlayamaz. Öğretmenin edip ve şair olması gerekli değildir. “Fakat bir lisanı öğrenmek, onu konuşmak okuyup yazmakla mümkün olduğundan” ve öğretimin bütün aşamalarında o dili konuşmak ve okuyup yazmak” gerekeceğinden dil öğretmenin “mutlaka öğrettiği lisanı mütakellim⁴² ve kâtib⁴³ olması muktezidir⁴⁴.” Bunlara ilaveten dil öğretmenin hem telaffuzu iyi olmalı hem de birçok alanda bilgi sahibi olmalıdır. Çünkü “Ulûm ve fûnûnda⁴⁵ cahil bir lisan muallimi talebesine ancak mebadi-i lisanı⁴⁶ yani cüz’i bir tekellüm⁴⁷ ile az bir kıraat⁴⁸ ve imlayı öğretebilir, hakiki surette tekmil lisanı⁴⁹ öğretemez.” Dil öğretminde bulunması gerekli özelliklerden birisi de “terbiye-i ahlâkiyye”⁵⁰ dir.

Yabancı dil öğretiminde öğretmenin taşıdığı öneme Fazıl Ahmet Bey (1914) de dikkat çekmiştir. Ona göre, ne yazık ki Türkiye’de Fransızca öğretmeni yetiştiren bir öğretmen okulu yoktur. Halbuki bugün bir “fenn-i terbiye”⁵¹ vardır, madem ki öğretmenliğin de -bilhassa küçük okullarda- doktorluk, mimarlık ve mühendislik gibi özel eğitime muhtaç bir sanat olduğu kabul edilmektedir.” O halde iyi Fransızca bilenler bulunsa bile cidden mükemmel ve tecrübe-dîde⁵² bulmanın müthiş güçlüğü, hatta çok kere adem-i imkânı⁵³ nasıl inkâr olunabilir?”

Yabancı dil öğretiminde iyi yetişmiş ve tecrübeli öğretmen bulma zorluğu ilerleyen yıllarda Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı’nın da dikkatini çekmiştir. Bakanlık 8 Mart 1923 tarihli bildirisinde “Tali mekteplerimizde⁵⁴ lisan derslerini verecek muallim pek güç tedarik ediliyor, tarz-ı tahsil⁵⁵ ise nakıs ve amîktir.⁵⁶ Bu noksanı süratle telafi için yeniden tali mekteplere lisan muallimi

³⁵ üstünlük sağlaması

³⁶ anlama aracına

³⁷ sahip olmasını

³⁸ öğrettikleri dile hakim olmaları ile uygulamalı bir eğitim yapmalarından

³⁹ öğreteceği dili

⁴⁰ konuşmaya

⁴¹ yazmaya

⁴² konuşur

⁴³ yazar

⁴⁴ zorunludur

⁴⁵ bilim ve fende

⁴⁶ dilin başlangıcını

⁴⁷ az bir konuşma

⁴⁸ okuma

⁴⁹ gerçek anlamda bütün dili

⁵⁰ ahlâki terbiye

⁵¹ eğitim bilimi

⁵² tecrübeli

⁵³ imkansızlığı

⁵⁴ orta mekteplerimizde

⁵⁵ eğitim yöntemi

yetiştirecek bir müessese vücuda getirmeğe muhtaç olduğumuz gibi liselerde ulûm ve fûnûndan bir kısmını Galatasaray Lisesi'nde olduğu gibi Fransızca tedris etmeğe mecburuz. İlk tecrübe olmak üzere İzmir, Samsun, Adana gibi ecnebi iktisadiyatıyla en fazla temas eden ticaret merkezlerindeki liselerimizde bu usulü tatbika çalışacağız” (İbrahim Memduh 1924) denilmektedir.

Zeki Mesud (1925) bir makalesinde konuya değinmekte ve “artık ne kitap, ne fazla saat, ne sınıf ve ne de kur usûlleri bu hâle çare-sâz⁵⁷ olabilir. Lisan dersinin başlangıcından itibaren” sıkıcı ve verimsiz bir şekle girmesine mani olacak biricik vasıta öğretmendir, demektedir. Ona göre “her muallimde vücudu muktezi⁵⁸ fedakârlık hissi, lisan mualliminde azami derecede mevcut olmalıdır. Fedakâr, vazifesine merbut⁵⁹, muvaffakiyete arzukeş⁶⁰ ve tabi okuttuğu lisana vakıf bir muallim elinde fena kitap olsa da, kendisine usûl-i tedris⁶¹ hakkında bir istikamet verilmemiş bulunsada vazifesini yine hüsn-i suretle ifaya⁶² muvaffak olur. Aşk-ı tedris⁶³ ve muvaffakiyet diğer noksanları pek az zaman içinde izale eden⁶⁴ en büyük bir amildir⁶⁵. Liselerimiz böyle lisan muallimlerine malik olsa idi netice büsbütün başka olurdu.”

Yabancı dil olarak Fransızca öğretimi konusunda düşüncelerini açıklayan ve öğretmen meselesi üzerinde duran bir diğer yazar Naci Fikret (1926) öğretmenlerden bazılarının “sırf icra-yı sanat etmek⁶⁶” için Fransızca öğrettiklerini ve bu nedenle “kendileri kadar Fransızca bilmeyen talebelerine yalnız müfredat programının çizdiği çerçeve” içinde bazı sınırlı ve basit şeyler öğretmeye yetecek kadar Fransızca bildiklerini; bazılarının zengin bir kelime hazinesine sahip olmadıklarını ve bazılarının da yabancı dilde yazılmış kitabı, Fransızca bazı şiirleri, Kur'an ezberletir gibi, ezberlettiklerini, bu şekilde Fransızca öğrettikleri düşüncesine sahip olduklarını belirtmektedir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılıp yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması Türkiye'deki yabancı dil bilme ihtiyacını azaltmamış, aksine arttırmıştır. İncelenen dönemde öğretilmeye çalışılan temel yabancı dil Fransızcadır. Yabancı dil öğretiminde istenilen sonuçlara ulaşılamamış olması Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmalar, bugün açısından önemli bir yabancı dil bibliyografyası oluşturmanın ve geçmişten günümüze yapılan tartışmalardan, ileri sürülen görüşlerden yararlanarak “yabancı dil öğrenmenin kaçınılmaz oluşu” ve “yabancı dil öğretimindeki başarısızlıkların sebepleri” konularında dönüt alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

1891-1928 yılları arasındaki dönemde yabancı dil öğretiminin nedenleri olarak “1.Uluslararası edebiyat, bilim ve siyaset/diplomasi dillerini öğrenme ihtiyacı 2. Bilimin gelişmesi, bilginin artması ve ticaretin gelişmesi nedeniyle yabancı dile duyulan ihtiyaç 3. Avrupa'nın birçok alanda Türkiye'den ileride olması nedeniyle Avrupa medeniyetinin ürünlerinden faydalanma ve söz konusu medeniyetin bilim ve teknolojisine duyulan ihtiyaç 4.Türkiye'de gelişmeyen bazı bilim dallarının ürünlerinden faydalanma ihtiyacı 5. Uygarlık yolunda güvenle ilerlemek ve Batı uygarlığının önemli bir parçası olmak düşüncesi” dile getirilmiştir. Günümüzde ise sayılan bu ihtiyaçların tamamı varlığını sürdürmektedir. Bununla birlikte bugün Fransızcanın yerini İngilizce almıştır.

İncelenen dönemde yabancı dil öğretiminden beklenen verimin alınamamasının başlıca nedenleri olarak ise “1.Telaffuza (konuşmaya) önem verilmemesi 2.Seçilen ve uygulanan yöntemlerin uygun olmayışı 3.Öğretimin amacının belirlenmemiş olması 4.Yabancı dil öğretiminin bilimsel bir bakış açısıyla ele alınmamış olması 5.Yabancı dil öğretmenlerinin yetersizliği” gösterilmiştir.

⁵⁶ eksik ve önemli bir meseledir

⁵⁷ çare

⁵⁸ varlığı zorunlu

⁵⁹ bağlı

⁶⁰ başarıyı arzulayan

⁶¹ öğretim yöntemi

⁶² iyi bir şekilde yapmaya

⁶³ öğretim aşkı

⁶⁴ ortadan kaldıran

⁶⁵ etkendir

⁶⁶ sanat yapmak

Günümüzde Türkiye’de yabancı dil öğretiminde önemli ilerlemeler kaydedilmiş olmasına rağmen 1891-1928 yılları arasında dile getirilen konuların halen önemini koruduğu ve bu nedenle de geçmişten günümüze yapılan yayınların incelenerek günümüze ışık tutmasının sağlanması gerektiği açıktır.

KAYNAKLAR

Gazete ve Dergiler (1891-1928)

Takvim-i Vekayi (TV) 1286 (1869) yılı koleksiyonu.

Yayınlanmış Eserler ve Tezler

Balcı, S. (2008). Osmanlı Devleti’nde Modernleşme Girişimlerine Bir Örnek: Lisan Mektebi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi, 27(44), 77-98.

Çolak, S. (2002). Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Yabancı Dil Eğitim ve Öğretim Politikalarının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Demircan, Ö. (1975). Türkiye’de Yabancı Dil Öğretimi Üzerine Bir Kaynakça Denemesi. *Dil ve Edebiyat Dergisi* Dil Öğretimi Özel Sayısı, 31(285), 242-266.

Demircan, Ö. (1988). *Dünden Bugüne Türkiye’de Yabancı Dil*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Demirel, Ö. (2012). *Yabancı Dil Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Ertural, S. (2008). *Türkiye’de Yabancı Dil Öğretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Genç, A. (2003). Türkiye’de Geçmişten Günümüze Almanca Öğretimi. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Gökarp, M. (1998). Cumhuriyet Tarihi Boyunca Yabancı Dil Eğitimine Verilen Önemin Dönemlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Hatipoğlu, S. (1999). 1870-1923 Yılları Arasında Yazılmış Romanlarda Mürebbiyelerle Yabancı Dil Öğretimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kayiran, V. (1987). Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye’de Yabancı Dil Öğretimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Olut, G. (1993). Cumhuriyet Döneminde Yabancı Dil Öğretimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özkan, S.H. (2010). Osmanlı Devleti’nde Yabancı Dil Eğitimi. *Turkish Studies*, 5(3), 1783-1800.

Özsarı, N.Ç. (2000). 1773-1923 Yılları Arasında Askerî Okullarda Yabancı Dil Öğretimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Salman, H. (2005). İdadî Mekteplerinin Tarihsel Gelişimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Tenger, S. (2005). Rüştîye Mekteplerinin Tarihi Gelişimi ve Din Eğitimi ve Öğretimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Extended Abstract

Since the early years of the 19th century the Ottoman Empire needed the Turkish/Muslim subjects having any foreign language for her concentrated diplomatic and commercial relations with Europe and new schools were formed, and some students were sent to Europe. In addition to this, the foreign language, mainly the French language, was included in the curriculums of the secondary and high schools in the latter half of the 19th century. The main aim was to have the educated persons having the French language, in that the French language was a literary, diplomatic and commercial language in the world at that time. The Ottomans also tried to teach the English, German and Russian languages in their military schools. However, the foreign language meant the French language in the last years of the 19th and early years of the 20th century in Turkey.

Towards the last years of the 19th century the Ottomans understood that they could not achieve to have educated persons having the French language. Therefore they began to discuss why they could not teach successfully the French language in their secondary and high schools and a lot of paper were published the Turkish newspapers and periodicals during the period in question. These articles produced an important bibliography released in this paper concerning the teaching of the foreign language from 1891 to 1928 in Turkey. The bibliography presented in this study is the first bibliography research related to the field in Turkey. It is also

emphasized that this bibliography does not contain the articles aiming to teach the French language directly. This kind of articles was written by Mehmet Halid and H. Rüşdü in 1890s. In other words, this bibliography focuses on the papers examined and discussed the reasons of the lack of success germane to the teaching of the foreign language during the period under consideration. This period is of considerable interest in the social and political history of Turkey, in that the Ottoman Empire collapsed and Turkish Republic was founded during the period under consideration. However, both the Ottoman Empire and Turkish Republic wanted to teach the French language to their subjects, as a foreign language. Therefore the discussions beginning the last years of the 19th century lasted until the early years of the Turkish Republic.

According to the discussions, the Ottoman subjects, especially the Turks and Turkish citizens of the Turkish Republic had to learn any foreign language, especially the French language, in that they needed to benefit from the productions of the European civilisation. On the other hand the French language was an international foreign language related to literary, diplomatic and commercial fields. Therefore if the Turks wanted to be part of the modern world, they had to learn any foreign language, especially the French language in the last years of the 19th century and early years of the 20th century and including the German and English languages in the 1920s.

The discussions unearthed that the Ottomans could not bring to a successful conclusion on teaching foreign language in their schools, in that they did not considered the pronunciation, the methods selected and used in the schools were not appropriate and contemporary, they did not designate the aims of the teaching foreign language in the schools, they did not have well-educated any foreign language teacher and they did not take into consideration the scientific developments concerning the teaching foreign language.

In 1910 an important and interesting paper was published in *Sırat-ı Müstakim*. This paper by Yunus-zâde Ahmet Vehbi claimed that the learning and speaking of any foreign language had not been prohibited and restricted by Islam. According to him, prophet Muhammet and Kur'an encouraged the learning of the foreign language, in that the aim of the learning of the foreign language was to contribute the development of the country, promote the Muslims to higher level and benefit from the products of the civilisation, such as science, technology and fine arts.

Consequently the teaching of the foreign language during the period under consideration was supported by the state, both Ottoman state and Turkish Republic. One can claim that the problems discussed in the papers published during the period in question are the main difficulties of the teaching of the foreign language. Although the considerable development concerning the teaching of the foreign language in Turkey, the problems above mentioned has not been solved yet and the difficulties were not coped with successfully and completely. Therefore, it is important the experts of the foreign language to know the history of the teaching of the foreign language in Turkey and benefit from the experiences in the past. This research has tried to contribute to the field from this point of view.

Kaynakça Bilgisi

Demiryürek, M. (2013). Türkiye’de yabancı dil olarak Fransızca öğretiminin tarihi gelişimi üzerine bir değerlendirme (1891-1928). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(1), 130-140.

Citation Information:

Demiryürek, M. (2013). An evaluation on the teaching of the French language as the foreign language in Turkey (1891-1928). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(1), 130-140.